

вание) однородных или неоднородных предметов, признаков или явлений, которые выполняют одну стилистическую функцию в предложении и демонстрируют семантическую однородность. В основе приёма перечисления лежит классификационная деятельность. Приём перечисления считается средством детального описания предметов, их свойств, явлений и процессов окружающего мира и характеризуется такими признаками, как открытость и вариативность.

Ключевые слова: когнитивная лингвистика, перечисление, стилистический приём, синтаксическое средство, однородные члены предложения, функция классификации.

Oksana M. DUBROVA

Ph.D. in Pedagogics, doctoral student, National Dragomanov pedagogical university;
Pirogova Street, 9, Kyiv, 01030, Ukraine; тел.: (066) 963 79 11, (068) 869 29 08;
e-mail: roksi4791@meta.ua; ORCID ID: 0000-0002-8150-1215

INTERPRETATION OF ENUMERATION AS A LEXEME AND A STYLISTIC TECHNIQUE

Summary. Objective of the paper is to examine *enumeration* from the point of view of etymology, morphology, lexicology and stylistics. **Object** under analysis is *enumeration* as one of the ways of knowledge conceptualization and categorization. **Material** of investigation is vocabulary definitions of the lexeme *enumeration* in Ukrainian, Russian and English languages; meanings of the notion *enumeration* in different subjects; *enumeration* as a stylistic technique. The paper applies descriptive **method** as well as the method of investigated information analysis. Findings of the investigation are 1) etymology research of the lexeme *enumeration* was undertaken; 2) the notion *enumeration* in linguistics was defined more clearly; 3) specific features of *enumeration* as a stylistic technique were summed up. **Results:** 1. Noun *enumeration* is connected with nouns *number, counting, amount*. The basis of the word *enumeration* is the action of counting, calculation when somebody / something (people, objects, features, phenomena, actions) a) is counted or recounted to get the quantity, number or b) is denominated one after another in the form of a list / catalog to summarize information or to present information in full. 2. Enumeration is a stylistic technique when homogeneous or heterogeneous objects, features, phenomena or actions are denominated one after another (or grouped); these objects, features, phenomena or actions have the same syntactic role in a sentence and are semantically homogeneous. The function of classification is the basis of *enumeration technique*. *Enumeration* is considered to be the means of detailed description of living beings and things, their qualities; phenomena and processes of the surrounding world. The technique is characterized by openness (possibility to add elements to the list / range) and variability (possibility to change elements of the list / range).

Key words: cognitive linguistics, enumeration, stylistic technique, syntactic means, homogeneous words, classification activity.

Надійшла до редколегії 30.01.2018

<https://doi.org/10.15421/251806>

УДК 811.133.1+811.161.2]367.2

КІРКОВСЬКА Інга Станіславівна

кандидат філологічних наук, завідувач кафедри романської філології
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара; пр. Гагаріна, 72, м. Дніпро, 49010,
Україна; тел. +38(056)374-98-74; e-mail: inga.kirkovska@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7239-8773

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ПРЕДИКАТИВНОЇ СТРУКТУРИ РЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ МОВИ НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ (порівняльний аспект)

Анотація. Мета дослідження – дослідити особливості реалізації об'єктивно-модальних та суб'єктивно-модальних відношень у системі французької та української мов. **Об'єкт вивчення** – граматичні способи французької та української мов, **предмет** – джерела та передумови розходжень формування предикативної схеми речення у французькій та українській мовах. Використані описо-

вий, зіставний *методи*, а також метод позиційної лінгвістики. В *результаті* дослідження виявлено розходження в плані формування категорії способу в системі французької та української мов, з'ясовано структуру долінгвістичного та ментального процесу формування зазначеної категорії. *Практичне* застосування результатів дослідження є можливим при розробці структури утворення часових форм на матеріалі мов західнороманської підгрупи. *Висновки*: романські мови мають однакову схему побудови часу на передлінгвістичному етапі формування. Ця система передбачає трирівневий процес утворення часу, який складається із «часу в потенції», «часу в бутті» та «часу в дії». Двом останнім етапам, «часу в бутті» та «часу в дії», відповідають бажальний та дійсний способи, які володіють своєю, достатньо розгалуженою дзеркальною мережею часових форм за винятком майбутнього часу в бажальному способі. Натомість група слов'янських мов, зокрема українська, має відмінну схему побудови предикативної структури речення в часовому плані, а саме система часових форм є усталеною тільки для дійсного способу, а в умовному та наказовому вона є повністю відсутня.

Ключові слова: *предикативність, граматичний спосіб, об'єктивно-модальні відношення, суб'єктивно-модальні відношення, категорія часу, дійсний спосіб, умовний спосіб, наказовий спосіб.*

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві поняття часу інтерпретують у два способи. По-перше, розрізняють час як буття мови, як зміну мовної системи в часі, коли мова виступає як особлива форма матерії, що знаходиться у постійному розвитку. Таке розуміння лінгвістичного часу було започатковано ще Ф. де Соссюром, який писав про те, що мова існує, розвивається й змінюється в часі. При такому розумінні лінгвістичний час є однією з форм реального часу – час буття мови як реального об'єкта. По-друге, виділяють час як засіб вираження темпоральних понять у мові. Відповідно розрізняють граматичний (морфологічний і синтаксичний), лексичний, лінгвістичний, науковий час. На кожному мовному рівні виділяють одиниці, які мають темпоральне значення: на морфологічному рівні такими одиницями є певні граматичні форми, на лексичному рівні це лексичні одиниці з темпоральним значенням, на рівні речення – синтаксичні конструкції. Впродовж всього ХХ ст. увага лінгвістів була зосереджена на реальних умовах спілкування та дискурсивній реалізації просторових та часових відношень. Одним із потужних засобів інтерпретації поняття час стала теорія психосистематики Гюстава Гійома, який зосередив свою увагу на вивченні долінгвістичного етапу формування граматичного часу.

Зв'язок із попередніми дослідженнями. В сучасній романістиці отримала поширення інтерпретація часових форм із погляду прагматики (К. Кебрат-Орекйоні, Д. Менгено, Ж. Мьошлер, І. П. Сусов). Незважаючи на суттєві відмінності в тлумаченні самої прагматики у функціональному плані (Е. Борда, Р. Жерб, А. Ребуль, Ф. Реканаті), у теорії інтегративної (Ж. Анкомбр, О. Дюкро, Ф. Рульє-Тере, М. Шароль) та когнітивної прагматики (Д. Уілсон, Д. Шпербер), лінгвісти цих напрямів інтерпретують значення часових форм в аспекті взаємодії семантики і прагматики часу дійсного способу в мовленні, що складають значну частину імпліцитного змісту висловлення. У концепції французького лінгвіста Г. Гійома та його послідовників аналізується система дієслівних форм і аргументуються їхні потенційні значення в мовленні на основі цілісності лінгвістичної реальності – дихотомії мова/мовлення (Р. Вален, М. Валет, Л. М. Мінкін, Ж. Муане, М. Онест, Л. М. Скреліна). Такий напрям складає концептуальну основу запропонованого дослідження до вивчення способів французької мови.

Функційно-категорійний підхід у сучасному українському мовознавстві набув поширення передусім завдяки дослідженню граматичної структури мови відомих учених – І. Вихованця, А. Загнітка, К. Городенської, В. Ожогана, Н. Костусяк, Т. Масицької та ін., праці яких окреслили новий етап у вивченні граматичної системи мови, кардинальну зміну самого погляду на об'єкт наукового аналізу і, зокрема, підхід до вивчення предикативної структури українського

речення. Результатом теоретичних узагальнень проблемних питань морфології у галузі вивчення частин мови як основних морфологічних одиниць і підпорядкованих їм граматичних категорій, парадигм і форм стала фундаментальна праця «Теоретична морфологія української мови» (автори: І. Вихованець і К. Городенська), у якій з погляду функційно-категорійної теорії апробовано теоретичні засади нової академічної граматики української мови.

Завдання дослідження: 1) дослідити предикативну структуру мов західно-романської підгрупи у порівнянні з аналогічною структурною схемою речення української мови; 2) з'ясувати ступінь взаємодії суб'єктивно-об'єктивних модальних значень на рівні мовної системи французької та української мов; 3) вивчити предлінгвістичну картину формування граматичного часу у французькій та українській мовах.

Мета статті – дослідити співвіднесеність предикативних структур французького та українського речень та її реалізацію у граматичних способах.

Виклад основного матеріалу. Мовне спілкування людей, незалежно від форми його реалізації – усної, письмової, здійснюється у формі, яку можна назвати потоком мовлення або просто мовленням. В усному спілкуванні це може бути або мовлення одного мовця – монолог, або спілкування між двома та більше співрозмовниками – діалог. У письмовому мовленні ступінь літературної опрацьованості мовлення може бути дуже різною.

Мінімальні одиниці повідомлення, які виокремлюються з потоку мовлення, можуть бути розглянуті як одиниці синтаксичні, оскільки в реальній мовній дійсності вони існують не ізольовано одне від одного, а як частини більш складного мовного комплексу, які пов'язані всередині цього комплексу певними відношеннями відносно одне одного. Ці відношення є доволі складними. З одного боку, ці відношення мовні, які спираються на різноманітні типи синтаксичних зв'язків об'ємних одиниць, насамперед йдеться про об'єктивно-модальні значення, що закладені на рівні мовної системи. З іншого боку, це суто смислові відношення, які витікають із змісту повідомлення, тобто спираються на суб'єктивно-модальні значення, які реалізуються в потоці мовлення в умовах реального спілкування.

Таке розуміння функціонування мовної системи залишає поза увагою третій аспект мовного спілкування, який, на нашу думку, є подекуди вирішальним для достовірної інтерпретації повідомлення – це значення, які виформовуються в процесі інтеграції значень першого типу відношень – об'єктивно-модальних – та значень другого типу відношень – суб'єктивно-модальних.

Структурна схема речення містить декілька ієрархічно організованих мовних значень. Спільним граматичним значенням для всіх типів речення є предикативність – категорія, яка цілим комплексом формальних синтаксичних засобів співвідносить повідомлення з тим або іншим часовим планом дійсності. Побудова речення мов західнороманської групи, як і структурна схема мов слов'янської групи, володіє такими особливостями свого мовного існування, які дозволяють інтерпретувати те, про що йдеться або реально відбувається у часі (теперішньому, минулому або майбутньому), – у такому випадку йдеться про план реальності або часової визначеності. У випадку, коли мовець висловлюється про події або факти, які уявляються мовцем як можливі, бажані або необхідні, – йдеться про план ірреальності або подекуди часової невизначеності. В романських мовах значення часу і реальності/ірреальності злиті воєдино [4; 14]. Дещо іншою організацією відрізняється структурна схема предикативності на рівні мовної системи в українській мові, де поняття часу є притаманним тільки реальним подіям, тобто дійсному способу (див. табл. I) [3; 6; 7].

Таблиця I

Номенклатура категорії способу західно-романської підгрупи мов

Спосіб	Modus	Mode	Modo	Modo	Modo	Modul
укр. мова	лат. мова	франц. мова	ісп. мова	порт. мова	італ. мова	рум. мова
Дійсний	Indicativus	Indicatif	Indicativo	Indicativo	Indicativo	Indicativ
Умовний бажальний спонука- льний	-	Conditionnel	Condicional (o Potencial)	Potencial Condicional Op- tativo	Condizi- onale	Condi- tional
Наказовий спосіб	Imperativus	Imperatif	Imperativo	Imperativo	Imperativo	Imperativ
-	Conjunctivus	Subjonctif	Subjunctivo-común Subjunctivo-hipotético	Conjunctivo Subjunctivo	Congiunctivo	Conjunctiv
		Неособові форми дієслова	Infinitivo	Infinitivo		

Так сформована система синтаксичних часів і способів у сучасних романських мовах, які утворюють мовний план об'єктивно-модальних значень предикативності мов західнороманської підгрупи. Морфологічні категорії *часу* і *способу* в сучасних романських мовах виконують предикативну роль у конструюванні основної семантичної одиниці – речення – та мають суто морфологічне вираження. Як у традиційних граматиках, так і в новітніх дослідженнях немає розходжень у поглядах учених романістів на кваліфікацію цих категорій як словозмінних, оскільки кожна з них об'єднує у своєму графемному складі форми дієслів із тотожним лексичним значенням, яке розрізняється в семантичному плані та має свою часову «мережу» у межах кожної з них. Слід зауважити, що дискусійною є кількість способів кожної романської мови, а зокрема французької (в таблиці вони закреслені сірим кольором) [14, с. 552–553].

Значення синтаксичних часів і способів, які формують предикативність французької, іспанської, португальської, італійської та румунської мов, мають своє формальне вираження і виявляються в системі протиставлень – форм речення, які утворюють його граматичну парадигму [1, с. 273–274]. Ця парадигма відкривається формою теперішнього часу – це початкова, вихідна форма речення. Значення часу та способу на синтаксичному рівні представлені протиставленням «часова визначеність – часова невизначеність».

Розглянемо часову парадигму об'єктивно-модальних та суб'єктивно-модальних значень на рівні граматичної парадигми на матеріалі французької мови.

Синтаксичні способи, які несуть об'єктивно-модальні значення реальності, тобто часової визначеності – теперішнього, минулого або майбутнього часу, усі разом утворюють синтаксичний індикатив сучасної французької мови, який володіє трьома часовими планами (теперішній, минулий, майбутній) наприклад:

Nous parlons ensemble – теперішній час.

Nous avons parlé ensemble – минулий час.

Nous parlerons ensemble – майбутній час.

Синтаксичні способи, які несуть об'єктивно-модальні значення ірреальності, тобто часової невизначеності, утворюють синтаксичні ірреальні способи сучасної французької мови (умовний, наказовий, бажальний), наприклад:

Si vous veniez à temps, nous parlerions ensemble. – Conditionnel présent.

Parlez ensemble! – Imperatif.

On vous ordonne que vous parliez ensemble! – Subjonctif présent.

Найповніше семантико-граматичну природу дієслова передають власне дієслівні категорії *часу*, *способу* і *виду*. Причому перші дві у новітніх дослідженнях визначено як центральні, а останню – як центрально-периферійну змішаного типу, оскільки, з одного боку, вона є семантично мотивованою та непохідною, а з іншого – виявляє транспозиційний характер, транспонуючись у похідні від дієслова інші лексико-граматичні класи слів: віддієслівні іменники (фр. *énoncé* – *énonciation*), віддієслівні прикметники (фр. *lu*, *lisant*), віддієслівні прислівники (фр. *en lisant* – *ayant lu*). З перерахованих трьох категорій вид є найбільш тісно пов'язаним із семантикою дієслова. Пов'язана з видом категорія часу також розкривається в залежності від семантики дієслова.

Категорія виду розглядається неоднозначно. Як пише В. Г. Гак, у сучасній романістиці визначилося кілька підходів до оцінки місця категорії виду в системі романського дієслова (В. Г. Гак говорить конкретно про французьке дієслово, але ситуація в теоретичних описах та інших романських мовах є аналогічною) [4, с. 147].

Судячи з того, що в мові, дійсно, «поряд з необхідністю відображати часові межі здійснюваної дії існує потреба передачі просторово-видової характеристики дії і стану» [11, с. 24], категорія виду справедливо відноситься до числа понятійних категорій, «що дані у свідомості і є результатом досвіду» [10, с. 13], тобто універсальних категорій [8, с. 25], так чи інакше представлених у мові.

Г. Гійом зазначає: «Не існує часу, є феномен утворення часу, тобто хроногенез, до якого необхідно піднятися, якщо хочеш зрозуміти будь-що в системології французьких часів та способів» [12]. Іншими словами, вчений каже про те, що наукова/лінгвістична картина часу є похідною від загальної/передлінгвістичної картини часу і що без усвідомлення суті хроногенезу неможливо дослідити систему часів певної мови [13].

Очевидним є той факт, що романські мови мають передлінгвістичну картину часу більш-менш схожу. Це пояснюється, по-перше, тим, що вони мають спільне джерело – латинську мову, а по-друге – схожу сполучуваність двох діалектичних єдностей простору (іменник) та часу (дієслово) при формуванні предикативної структури речення. Більш того, вони мають індоевропейське походження, що є важливим для дослідження морфологічної системи мови.

За Г. Гійомом, розуміння будь-якого мовного явища передбачає апріорне знання про те, що це явище може бути простим вертикальним зрізом нижчепокладеного явища, яке розвивається за горизонталлю. Виходячи із такого аналітичного принципу, вчений визначив в якості універсального джерела для мовної побудови часу *хроногенез*, який представляє собою генезис можливості (потенції) побудови часу, і *хроногенезу*, що є реалізацією цієї можливості по мірі її набуття. Реалізація кожного разу відповідає характерному зрізу цього набуття можливості, кожен зріз дає профіль цього надбання, а вже він утворює граматичний спосіб. Граматичний спосіб, сформований таким чином, сумує певну вже досягнуту потенцію побудови часу, але вона не завжди є кінцевою. Граматичні часи, «задіяні»

в конкретному способі, виражають реалізацію цієї потенції в тій мірі, в якій вона досягнута. Не меншу цінність представляє апіорі знання про те, що мовна сутність, яка зародилася на якомусь рівні мислення, не зможе знищити в собі ознаки, отримані на цьому рівні, і, як наслідок, повинна буде розвиватися, не втрачаючи їх. Система дієслівних форм за Г. Гійомом становить собою поетапний розвиток «образу часу» в лінгвістичній свідомості мовця від найбільш загального до розчленованого. Різні етапи формування уявлення про час відповідають часу «в потенції», «у становленні» та «в бутті» (*in posse*, *in fieri*, *in esse*). Ці етапи по-різному характеризують час, у який вміщується дія. У системі мови процес формування уявлення про час можна графічно зобразити так [5, с. 77]:

номінальні форми (час *in posse*, інфінітив, прислівник)

субжонктив (час *in fieri*, *subjonctif*)

індикатив (час *in esse*, часи дійсного способу)

На кінцевому етапі (*temps in esse*) «образ часу» досягає повного розвитку і відбувається розділ на три епохи – три часових плани: минуле, теперішнє, майбутнє. На думку Г. Гійома, мовець усвідомлює, що теперішній час конструюється часткою, яка щойно відбулась, і часткою, яка ось-ось відбудеться. Г. Гійом називає хронотипом ω частку, яка поринула в минуле, а хронотипом α частку, яку принесе із собою майбутнє. Співіснування цих двох хронотипів є необхідною і достатньою умовою для того, щоб відділити теперішнє від минулого і від майбутнього одночасно. У ході такого «розподілу» виокремлюється форма презенса. Саме цей факт приводить Г. Гійома до думки про те, що в мовному відношенні такий стан речей виражається в існуванні єдиної часової форми для цього часового плану, теперішній час дає дві часові граматичні форми: теперішній недоконаний (*Présent de l'inaccompli*) і теперішній доконаний (*Présent de l'accompli*), який, як він сам вважав, він назвав не надто вдало – *Passé composé* [9, с. 15].

За такого тлумачення невизначеним залишається статус *Conditionnel* (умовного способу) в системі французької мови, який, по суті, складається із часової системи дійсного способу – *Imparfait*, *Futur dans le passé*, *Plus-que-parfait*. А отже, цілком зрозуміла позиція граматистів, які відносять його до системи *Indicatif* (дійсного способу).

Значною мірою система дієслівних часів романських мов сходить до дієслівної системи латини. Уже в латині, як і в сучасних романських мовах, була виражена одна з основних відносин у системі часових форм – відношення до моменту мовлення.

У сучасних романських мовах часи групуються навколо двох точок відліку, двох тимчасових осей – осі сьогодення (абсолютні часи) і осі минулого (відносні часи). Відношення дії до осі орієнтації виражається в розрізненні трьох часових планів – передування, одночасності і прямування [1, с. 273–274]. Типологічною особливістю романського дієслова є наявність спеціальних форм для вираження таких різних відносин, як перераховані вище, і, зокрема, формування явища так званої тимчасової співвіднесеності [4, с. 147], яка деякими вченими [2] розглядається як особлива граматична категорія.

В основі цієї теорії лежить той факт, що в романських мовах чітко проходить протиставлення форм простих і складних, що виражають передування: порів. ряд форм, що попарно представляють просту і відповідну складну форму, що ви-

ражають передування: фр. *il écrit – il a écrit, il écrira – il aura écrit*; ісп. *habla – ha hablado, hablará – habrá hablado, habló – hubo hablado*; іт. *parla – ha parlato, parlera – avrà parlato, parlaba – aveva parlato, parlo – ebbe parlato* і т. д.

Складні форми, як пише Е. Бенвеніст, позначають передування, яке визначається завжди і виключно відносно простого часу [2, с. 281], висловлюючи, таким чином, логічну та внутрішньомовну співвіднесеність між частинами складного речення, навіть не завжди відображаючи хронологічного відношення об'єктивної дійсності. Так, внутрішньомовна категорія передування зберігає процес у тому ж часі, у тому моменті дійсності, який виражений співвідносною простою формою, наприклад: *j'ai raconté l'histoire que j'avais entendue il y a cinq ans*.

Таке протиставлення не відбулось у системі української мови, але має певні зародки передминулості, тобто складний минулий час, наприклад: *я мав сказав*, та складного майбутнього, наприклад: *я буду летіти*. Отже, якщо застосувати схему побудови часу стосовно української мови, то процес формування уявлення про час виявляється позбавленим одного етапу, а саме: час в становленні (infieri).

номінальні форми (час in posse, інфінітив, прислівник,
наказовий спосіб, умовний спосіб)

індикатив (час in esse, дійсний спосіб)

Саме тому ще й до сьогодні точаться дискусії щодо перегляду, укрупнення та введення нових/нового способів до предикативної структури українського речення бажального та спонукального. Так, «різнovidами» умовного способу є так звані категорії кон'юнктиву та спонукальності, але традиційно український правопис відносить синтаксичні типи речень, що передаються французькою мовою бажальним способом, до дійсного способу, наприклад:

Я бажаю, щоб ми усі були щасливі! – дійсний спосіб.

Je veux que nous tous soyons heureux! – бажальний спосіб.

Таким чином, романські мови мають однакову схему побудови часу на передлінгвістичному етапі формування. Ця система передбачає трирівневий процес утворення часу, який складається із «часу в потенції», «часу в бутті» та «часу в дії». Двом останнім етапам, «часу в бутті» та «часу в дії», відповідають бажальний та дійсний способи, які володіють своєю, достатньо розгалуженою дзеркальною мережею часових форм, за винятком майбутнього часу, в бажальному способі. Натомість група слов'янських мов, зокрема українська, має відмінну схему побудови предикативної структури речення в часовому плані, а саме: система часових форм є усталеною тільки для дійсного способу, а в умовному та наказовому вона повністю відсутня.

Перспективи дослідження. На наступних етапах дослідження видається необхідним дослідити предикативну структуру інших мов західнороманської підгрупи на долінгвістичному етапі їхнього формування.

Бібліографічні посилання

1. Арутюнова Н. Д. Морфологические категории и структура слова в испанском языке (существительное и глагол). *Морфологическая структура слова в индоевропейских языках*. Москва, 1970. С. 273–274.
2. Бенвенист Э. Общая лингвистика. Москва, 1974. С. 281.

3. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ: Пульсари, 2004. 398 с.
4. Гак В. Г. Сравнительная типология французского и русского языков. Ленинград, 1977. С. 147.
5. Гийом Г. Принципы теоретической лингвистики / общ. ред., послесловие и коммент. Л. М. Скредлиной. Москва: Прогресс, 1992. 224 с.
6. Городенська К. Г. Онтологічні параметри граматичних категорій способу та часу. *Мовознавство*. 1997. № 1. С. 40–42.
7. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Донецьк: ДонДУ, 1996. 435 с.
8. Курилович Е. Очерки по языкознанию. Москва, 1962. С. 25.
9. Минкин Л. М. Феноменология, эпистемология, психосистематика и психомеханика языка. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*. 2009. Т. 12. № 1. С. 7–24.
10. Серебренников Б. А. Сводимость языков мира, учет специфики конкретного языка, предназначенность описания. *Принципы описания языков мира*. Москва, 1976. С. 13.
11. Ярцева В. Н. Проблема универсалий и классификация языков. *Универсалии и типологические исследования*. Москва, 1974. С. 5–28.
12. Guillaume G. *Langue et la science du langage*. Paris: Librairie A.-G. Nizet, Québec: Presses de l'Université Lavale, 1969. 226 p.
13. Guillaume G. *Grammaire particulière du français et grammaire générale. Leçons de linguistique de Gustave Guillaume publiées par Roch Valin 1948–1949, Série C*. Les Presses de l'Université Lavale, Québec. 1973. 400 p.
14. Riegel M., Pellat J.-Ch., Rioul R. *Grammaire méthodique du français*. Paris, 2009. 1107 p.

Reference

1. Arutyunova, N.D. (1970), "Morphological categories and structure of a word in Spanish (a noun and a verb)" *Morphological structure of a word in Indo-European languages* ["Morfologicheskie kategorii i struktura slova v ispanskoy jazyke (sushhestvitel'noe i glagol)"] *Morfologicheskaja struktura slova v indoevropskix jazykax*, Moscow, pp. 273–274.
2. Benvenist, E. (1974), *General linguistics* [Obshhaja lingvistika], Moscow, p. 281
3. Vihovanets, I. R., Gorodenska, K. G. (2004), *Theoretical morphology of the Ukrainian language* [Teoretichna morfologija ukraïns'koï movy], Kyiv: Pul'sari, 398 p.
4. Gak, V. G. (1977), *Comparative typology of the French and Russian languages* [Sravnitel'naja tipologija francuzskogo i russkogo jazykov], Leningrad, p. 147.
5. Guillaume, G. (1992), *Principles of the oretical linguistics / G. Guillaume; general edition, epilog and comment. L. M. Skrelinoj* [Principy teoreticheskoy lingvistiki / G. Gijom; obshh. red., posleslovie i komment. L. M. Skrelinoj], Moscow: Progress, 224 p.
6. Gorodenskaya, K. G. (1997), "Ontologic parameters of grammatical categories of an inclination and time" *Linguistics* ["Ontologichni parametrichni kategorij sposobu ta chasu", *Movoznavstvo*], No. 1, pp. 40–42.
7. Zagnitko, A. P. (1996), *Theoretical grammar of Ukrainian. Morphology* [Teoretichna gramatika ukraïns'koï movy. Morfologija], Donetsk: ДонДУ, 435 p.
8. Kurilovich, E. (1962), *Sketches on linguistics* [Ocherki po jazykoznaniju], Moscow, p. 25.
9. Minkin, L. M. (2009), "Phenomenology, epistemology, psychosystematization and psychomechanics of language" *Bulletin of the Kiev national linguistic university. Philology series* ["Fenomenologija, jepistemologija, psihosistematika i psihomehanika jazyka"] *Visnik Kiïvs'kogo nacional'nogo lingvistichnogo universitetu. Serija Filologija*, vol. 12, No. 1, pp. 7–24.
10. Serebrennikov, B. A. (1976), "Reducibility of languages of the world, accounting of specifics of concrete language, predestination of the description" *Principles of the description of languages of the world* ["Svodimost' jazykov mira, uchet specifiki

- konkretnego jazyka, prednaznachennost' opisanija" *Principy opisanija jazykov mira*], Moscow, p. 13.
11. Yartseva, V. N. (1974), "Problem of universality and classification of languages" *Universality and typological researches* ["Problema universalij i klassifikacija jazykov" *Universalii i tipologicheski issledovanija*], Moscow, pp. 5–28.
 12. Guillaume, G. (1969), *Langue et la science du langage*, Paris: Librairie A.-G. Nizet, Québec: Presses de l'Université Lavale, 226 p.
 13. Guillaume, G. (1973), *Grammaire particulière du français et grammaire générale. Leçons de linguistique de Gustave Guillaume publiées par Roch Valin 1948–1949, Série C*. Les Presses de l'Université Lavale, Québec, 400 p.
 14. Riegel, M., Pellat, J.-Ch., Rioul, R. (2009), *Grammaire méthodique du français*. Paris, 1107 p.

КИРКОВСКАЯ Инга Станиславовна

кандидат филологических наук, заведующая кафедрой романской филологии
Днепропетровского национального университета имени Олеся Гончара;
пр. Гагарина, 72, г. Днепр, 49010; Украина; тел. +38(056)374-98-74;
e-mail: inga.kirkovska@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7239-8773

**ОСОБЕННОСТИ ВОСПРОИЗВЕДЕНИЯ ПРЕДИКАТИВНОЙ СТРУКТУРЫ
ПРЕДЛОЖЕНИЯ В СИСТЕМЕ ЯЗЫКА НА МАТЕРИАЛЕ ФРАНЦУЗСКОГО
И УКРАИНСКОГО ЯЗЫКОВ (сравнительный аспект)**

Аннотация. *Цель исследования* – исследовать особенности реализации объективно-модальных и субъективно-модальных отношений в системе французского и украинского языков. *Объект* изучения – грамматические наклонения французского и украинского языков, *предмет* – источники и предпосылки расхождений формирования предикативной схемы предложения во французском и украинском языках. Используются описательный, сопоставительный *методы*, а также метод позиционной лингвистики. В *результате* исследования выявлены расхождения в плане формирования категории наклонения в системе французского и украинского языков, уточнена структура долингвистического и ментального процессов формирования указанной категории. *Практическое применение* результатов исследования возможно при разработке структуры образования временных форм на материале языков западнороманской подгруппы. **Выводы:** романские языки имеют одинаковую схему построения времени на предлингвистическом этапе формирования. Эта система подразумевает трёхуровневый процесс образования времени, который состоит из «времени в потенции», «времени в бытии» и «времени в действии». Двум последним этапам, «времени в бытии» и «времени в действии», соответствуют изъявительное и действительное наклонения, которые имеют свою, достаточно разветвлённую зеркальную сеть часовых форм за исключением будущего времени в изъявительном наклонении. В противовес этому группа славянских языков, в частности украинский язык, имеет отличную схему построения предикативной структуры предложения во временном плане, а именно: система временных форм является устоявшейся только для действительного наклонения, а в условном и повелительном она полностью отсутствует.

Ключевые слова: предикативность, грамматическое наклонение, объективно-модальные отношения, субъективно-модальные отношения, категория времени, действительное наклонение, условное наклонение, повелительное наклонение.

Inga S. KIRKOVSKA

PHD, Philology, Head of the Department of Romance Philology of Oles Honchar Dnipro National University; Gagarin Avenue, 72, Dnipro, 49010, Ukraine; tel.: +38(056) 374-98-74;
e-mail: inga.kirkovska@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7239-8773

**PECULIARITIES OF REPRODUCING THE PREDICATIVE SENTENCE STRUCTURE
IN THE SYSTEM OF LANGUAGE BASED ON THE MATERIAL OF THE FRENCH AND
UKRAINIAN LANGUAGES (comparative aspect)**

Abstract. *The purpose of research* is to investigate the peculiarities of the realization of objective modal and subjective modal relations in the system of the French and Ukrainian languages. *The object of study* is the grammatical means of the French and Ukrainian languages, *the subject of study* includes the sources and the preconditions for the formation of a predicative sentence structure in the French and Ukrainian languages. The descriptive, comparative methods, as well as the method of positional linguistics

have been used. *As a result* of the research, the differences in formation of the category of mood in the system of the French and Ukrainian languages have been identified, and the structure of the pre-linguistic and mental process of formation of this category has been investigated. *The practical* application of the research results is possible in the process of developing the scheme for tense forms formation based on the material of the Western Romanic language subgroup. *The conclusions:* the Romance languages have the same scheme of constructing the tense at the pre-linguistic stage of formation. This system involves a three-level process of tense formation, consisting of «tense in potency», «tense in existence» and «tense in action». The two last stages, «tense in existence» and «tense in action» correspond to the subjunctive and indicative mood, which have their own, manifold mirrored network of tense forms in the subjunctive mood, except for the future tense. In contrast, a group of Slavic languages, in particular Ukrainian, has a different scheme for constructing the predicative structure of the sentence in terms of the tense, namely, the system of tense forms is only valid for the indicative mood, whereas in the conditional and imperative mood it is completely absent.

Key words: *predicativity, grammatical method, objective modal relations, subjective modal relations, category of tense, indicative mood, conditional mood, imperative mood.*

Надійшла до редколегії 05.04.18

<https://doi.org/10.15421/251807>

УДК 811.161.1'38

КУВАРОВА Елена Константиновна

кандидат филологических наук, доцент кафедры общего и славянского языкознания
Днепропетровского национального университета имени Олеся Гончара;
пр. Гагарина, 72, г. Днепр, 49010, Украина; тел.: +38 (056) 374-98-80;
e-mail: elkuvarova@gmail.com; ORCID ID 0000-0002-2925-3648

ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ И ЭСТЕТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ВОКАТИВОВ В ПИСЬМАХ И. А. БУНИНА

Аннотация. *Цель исследования* – изучение эмоционального и эстетического потенциала обращений и других языковых средств адресации, объединяемых термином *эпистолярный вокатив*, в письмах И. А. Бунина. *Объект изучения* – вокативы в эпистолярии И. А. Бунина, *предмет* – структура, семантика и функции вокативов. *Материал исследования* – 1383 вокатива и вокативных конструкции, зафиксированные в опубликованных письмах И. А. Бунина. Используются описательный *метод*, методики контент-анализа, контекстуального и коммуникативно-прагматического анализа. *Практическое применение* возможно в процессе преподавания стилистики русского языка. **Выводы:** вокативы в письмах И. А. Бунина выполняют не только традиционно выделяемые лингвистами функции адресации (установления контакта), номинации и характеристики объекта речи, но и эмоционально-экспрессивную функцию, выражая широкий спектр эмоций, испытываемых автором к адресату. Особая роль в передаче эмоционального отношения к адресату письма принадлежит поливокативу, который в условиях дистантной коммуникации создаёт эффект непрерывного присутствия адресанта, постоянной связи между корреспондентами. В дружеских письмах И. А. Бунина вокативы часто становятся средством языковой игры, выполняя эстетическую функцию, и формируют креативность эпистолярного дискурса.

Ключевые слова: *И. А. Бунин, вокатив, обращение, письмо, эпистолярный текст.*

Постановка проблемы. Литературное наследие И. А. Бунина велико и разнообразно в жанровом плане: это стихотворения, рассказы, повести, романы, литературно-критические статьи, публицистика, литературные портреты, дневники, воспоминания. Творчество писателя подвергалось научному анализу в разных аспектах, но осмысление его вряд ли будет достаточно полным и адекватным без привлечения писем в качестве не только историко-биографического источника, но